

Uchwała z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 39/10

Sędzia SN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

Sędzia SN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

Sędzia SN Katarzyna Tyczka-Rote

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Marka W. i Marka Z. przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji "W." S.A. w W. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 17 czerwca 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 19 stycznia 2010 r.:

„Czy zażalenie na postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia podlega opłacie podstawowej w wysokości 30 zł wynikającej z art. 14 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych czy też opłacie stosunkowej obliczonej w oparciu o art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 13 tej ustawy?”

podjął uchwałę:

Od zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia w sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę podstawową (art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.).

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawa w Warszawie w sprawie o zapłatę postanowieniem z dnia 5 października 2009 r. odrzucił zażalenie powodów na postanowienie o odrzuceniu ich wniosku o sporządzenie uzasadnienie wyroku i doręczenie tego wyroku wraz z uzasadnieniem. Powodowie reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika uiszcili opłatę podstawową od zażalenia w wysokości 30 zł. W ocenie Sądu Rejonowego, opłata od zażalenia powinna być obliczona na podstawie art. 19 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w

sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: "u.k.s.c."), a zatem wyносиła, przy uwzględnieniu wartości przedmiotu sporu, kwoty 103 zł. Uzasadniało to odrzucenie zażalenia na podstawie art. 130² § 3 k.p.c.

Zażalenie wnieśli powodowie, którzy podnieśli naruszenie przez Sąd pierwszej instancji art. 14 ust. 1 i 3 u.k.s.c. Postanowieniem z dnia 19 stycznia 2010 r. Sąd Okręgowy w Warszawie na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości (...).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie na postanowienie sądu odrzucające wniosek o doręczenie uzasadnienia orzeczenia podlega opłacie. Wynika to z ogólnej reguły zawartej w art. 3 ust. 1 u.k.s.c., według której opłacie podlega pismo, jeżeli przepis ustawy przewiduje jej pobranie. W art. 3 ust. 2 pkt 2 u.k.s.c. przewidziano, że opłacie podlega zażalenie. W art. 95 ust. 1 i 2 u.k.s.c. ustawodawca określił wyjątki od tej zasady, wymieniając zażalenia, od których nie pobiera się opłaty. Wśród tych zażaleń nie wymieniono zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku o doręczenia uzasadnienia orzeczenia.

Według art. 19 ust. 3 pkt 2 u.k.s.c., od zażalenia pobiera się piątą część opłaty, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2009 r., II PZP 1/2009 (OSNP 2009, nr 17-18, poz. 220) przyjęto, że art. 19 ust. 3 pkt 2 u.k.s.c. jest przepisem ogólnym regulującym wysokość opłaty od wszystkich zażaleń przewidzianych w kodeksie postępowania cywilnego; wyjątki od tej zasady powinny być wprost określone w przepisach prawa. Stanowisko to, wynikające z wykładni językowej, uzasadnia wniosek, że skoro nie ma przepisu szczególnego, stanowiącego wprost, że od zażalenia w przedmiocie odrzucenia wniosku o doręczenie uzasadnienia orzeczenia pobiera się inną opłatę niż przewidzianą w art. 19 ust. 3 pkt 2 u.k.s.c., to przepis ten powinien mieć zastosowanie także do opłaty należnej od takiego zażalenia.

W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2008 r., III CZP 88/08 (OSNC 2009, nr 10, poz. 122) przyjęto, że ułamkowa część opłaty, określona w art. 19 u.k.s.c. powinna być obliczona przy uwzględnieniu opłaty pobieranej od pisma wszczynającego postępowanie, o jakim stanowi art. 18 ust. 1 u.k.s.c. W konsekwencji podstawą obliczenia opłaty od zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku o doręczenie uzasadnienia orzeczenia – w sprawach majątkowych – stanowiłaby, zgodnie z art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art.

18 ust. 1 u.k.s.c., opłata stosunkowa obliczona od pisma wszczynającego postępowanie w sprawie, tj. *prima facie* od pozwu.

Według art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 18 ust. 1 u.k.s.c., opłata od zażalenia stanowi pochodną od opłaty pobieranej od pisma wszczynającego postępowanie, która w sprawach majątkowych jest pochodną wartości przedmiotu sporu wskazanej w pozwie (art. 13 u.k.s.c.). Wartość przedmiotu sporu może jednak ulegać zmianie po wszczęciu postępowania, np. wskutek rozszerzenia powództwa lub wniesienia pozwu wzajemnego. W takich sytuacjach pobierane są odrębne opłaty, zgodnie z art. 18 ust. 1 w związku z art. 13 u.k.s.c. w wysokości zależnej od wskazanej wartości przedmiotu sporu w zakresie rozszerzonego powództwa albo pozwu wzajemnego. W takich przypadkach przyjęcie, że do ustalenia wysokości opłaty od zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji odrzucające wniosek o doręczenie uzasadnienia orzeczenia rodzi wątpliwość, czy podstawą obliczenia opłaty od tego zażalenia, zgodnie z art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 18 ust. 1 u.k.s.c., powinna stanowić tylko pierwsza opłata pobierana od pisma, które wszczęło postępowanie w sprawie (pozwu), czy też jej podstawę powinna stanowić suma opłat pobranych w sprawie od wszystkich czynności, które ukształtowały aktualną na chwilę orzekania przez sąd pierwszej instancji wartość przedmiotu sporu.

Podobnie, gdy wyrok sądu drugiej instancji zawiera rozstrzygnięcia o kilku apelacjach, trudno wskazać właściwą opłatę, która – zgodnie z art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 18 ust. 1 u.k.s.c. – powinna stanowić podstawę obliczenia opłaty od zażalenia na postanowienie odrzucające wniosek o doręczenie uzasadnienia tego wyroku. W istocie należałoby wyłącznie na potrzeby ustalenia opłaty od zażalenia ustalić sumę opłat wniesionych od apelacji, które spowodowały wszczęcie postępowania odwoławczego. Sprawa komplikowałaby się w sytuacji, w której przedmiotem rozstrzygnięcia w wyroku sądu drugiej instancji byłyby nie tylko apelacje, ale również zażalenie wniesione odrębnie na postanowienie sądu pierwszej instancji. Zastosowanie art. 19 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 18 ust. 1 do obliczenia opłaty należnej od zażalenia na postanowienie odrzucające wniosek o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia prowadziłoby, przez art. 13 u.k.s.c., do powiązania wysokości tej opłaty z wartością przedmiotu sporu (w odniesieniu do orzeczenia sądu pierwszej instancji) albo wartością przedmiotu zaskarżenia (w odniesieniu do orzeczenia sądu drugiej instancji), gdy sama czynność procesowa,

będąca przedmiotem tego orzeczenia, byłaby całkowicie oderwana od tych wartości.

Dokonując wykładni przepisów ustawy o kosztach sądowych w zakresie ustalenia regulacji, która powinna mieć zastosowanie do ustalenia wysokości opłaty od zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia, należy wziąć pod uwagę specyfikę wniosku o doręczenie uzasadnienia orzeczenia jako czynności procesowej. Wniosek ten nie wszczyna postępowanie w sprawie ani jego części, nie ma też żadnego związku z meritem rozstrzyganej sprawy. Tylko w przypadku skargi kasacyjnej jest to czynność warunkująca jej wniesienie. Na skutek złożenia przez stronę w terminie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia stronie jest doręczany odpis orzeczenia wraz z jego pisemnym uzasadnieniem, co ma na celu szczegółowe wyjaśnienie motywów wydanego orzeczenia (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005 r., III CZP 65/05, OSNC 2006, nr 3, poz. 50). Złożenie takiego wniosku może, ale nie musi być związane z zamiarem strony zaskarżenia orzeczenia; wniosek o doręczenie uzasadnienia orzeczenia może złożyć także strona, która wygrała sprawę. Treść pisemnego uzasadnienia orzeczenia powinna przekonać stronę o trafności wydanego przez sąd orzeczenia, a w konsekwencji do rezygnacji przez nią z jego zaskarżenia albo przynajmniej ograniczenia jego zakresu. Pisemne uzasadnienie ma także ułatwić stronie zaskarżenie orzeczenia przez sprecyzowanie zarzutów wobec orzeczenia. Doręczenie stronie pisemnego uzasadnienia orzeczenia spełnia więc istotną funkcję w zakresie racjonalizacji i przyspieszenia postępowania odwoławczego. Z tych przyczyn wniosek o sporządzenie i doręczenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia nie jest czynnością związaną z koniecznością uiszczenia wysokiej opłaty, w szczególności zależnej od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia.

W poprzednio obowiązującej regulacji prawnej (por. art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm. w związku z § 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1996 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 139, poz. 650 ze zm.) od omawianego wniosku były pobierane niskie opłaty kancelaryjne. Również w obecnie obowiązującym stanie prawnym ustawodawca dał wyraz temu, że – co do zasady –

wniosek taki powinien podlegać opłacie kancelaryjnej, gdyż art. 4 ust. 3 u.k.s.c. stanowi, że nie podlega opłacie wniosek o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia oraz doręczenie odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem zgłoszony w terminie tygodniowym od jego ogłoszenia. Zwolnienie z obowiązku uiszczenia opłaty, przewidziane w wymienionym przepisie, dotyczy opłaty kancelaryjnej. *A contrario* nie jest to czynność procesowa, od której pobiera się opłatę stałą, stosunkową albo podstawową. Z kolei inne czynności procesowe stron mające wpływ na przebieg postępowania i merytoryczne rozpoznanie sprawy, skutkujące koniecznością wydania orzeczeń sądu podlegających zaskarżeniu, nie podlegają, co do zasady, opłacie kancelaryjnej. Okoliczności brane przez ustawodawcę pod uwagę przy zwalnianiu strony z obowiązku uiszczenia i tak niskiej opłaty kancelaryjnej od wniosku o doręczenie uzasadnienia orzeczenia, powinny być także uwzględniane przy rozważaniu właściwej podstawy prawnej dla obliczenia opłaty należnej od zażalenia na postanowienie odrzucające pismo obejmujące tę czynność procesową strony. Również zażalenie na to postanowienie nie powinno podlegać wysokiej opłacie, a taką jest zazwyczaj opłata zależna od wartości przedmiotu sporu albo zaskarżenia.

Zastosowanie art. 19 ust. 3 pkt 2 w związku z art. 18 u.k.s.c. prowadzioby do tego, że jednakowa co do wysokości opłata byłaby pobierana od zażeń kwestionujących odrzucenie wniosku o doręczenie wyroków, jak również innych zaskarżalnych orzeczeń rozstrzygających kwestie incydentalne, ogłoszonych na posiedzeniu jawnym, w tym wymienionych w art. 22 u.k.s.c. – niepozostających w związku z meritum sprawy – od których zażalenie podlega stałej, niewysokiej opłacie, oderwanej od wartości przedmiotu sporu albo wartości przedmiotu zaskarżenia. Prowadziłoby to do znacznego i nieuzasadnionego – przy uwzględnieniu rodzaju i stopnia skomplikowania materii rozstrzyganej w postanowieniu o odrzuceniu wniosku o doręczenie uzasadnienia – zróżnicowania wysokości opłat należnych od zażeń na odrzucenie wniosku o doręczenie uzasadnienia jednego z tych orzeczeń oraz od zażeń na jedno z rozstrzygnięć wymienionych w art. 22 u.k.s.c. Byłoby to sprzeczne z jednym z celów, jakie zamierzał osiągnąć ustawodawca ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, tj. uzależnieniem wysokości opłaty od doniosłości i stopnia skomplikowania sprawy (por. Sejm IV kadencji, druk nr 2582).

Przedstawione argumenty uzasadniają wniosek, że podstawą obliczenia opłaty od zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia w sprawach majątkowych nie powinna stanowić opłata obliczona zgodnie z art. 19 ust. 2 pkt 3 w związku z art. 18 ust. 1 i art. 13 u.k.s.c. Nie wyłącza to możliwości zastosowania art. 14 ust. 1 u.k.s.c. także do opłat należnych od zażaleń (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2008 r., III CZP 88/08, oraz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2007 r., III CZP 4/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 18). Według art. 14 ust. 1 u.k.s.c., opłatę podstawową pobiera się w sprawach, w których przepisy nie przewidują opłaty stałej, stosunkowej lub tymczasowej. Przepis ten ma więc zastosowanie także do ustalenia opłaty należnej od zażalenia na postanowienie – wydane w sprawie majątkowej – odrzucające wniosek o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia sądu.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. podjął uchwałę, jak na wstępie.